

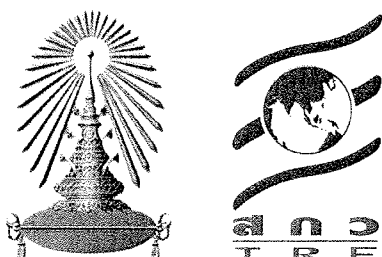

หลากหลายมิติมุมมอง มุสลิมในแผ่นดินไทย

ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สิ่งพิมพ์ทางวิชาการนี้เป็นผลผลิตจากการสัมมนาทางวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2553
เรื่อง มุสลิมในแผ่นดินไทย : บทบาทชาวไทยมุสลิมในการสร้างสรรค์สังคมไทย
สนับสนุนการจัดพิมพ์โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

หลากมิตินุมนอง : มุสลิมในแผ่นดินไทย

คณะผู้จัดทำ

รศ. ดร. สุนทร	ชุตินธรานนท์
ดลยา	เทียนทอง
ดร.ศราวุฒิ	อารีย์
ณัฐพจน์	ยืนยง
จิตติมา	คิมสุขศรี
สุริย์	บุญลา
บุญกนที	บุญวงศ์
จิระภา	สุขเรือนสุวรรณ
สุกัญญา	เพ็ญแก้ว

ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สิ่งพิมพ์ทางวิชาการนี้เป็นผลผลิตจากการสัมมนาทางวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2553

เรื่อง มุสลิมในแผ่นดินไทย : บทบาทชาวไทยมุสลิมในการสร้างสรรค์สังคมไทย

สนับสนุนการจัดพิมพ์โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

หลากหลายมิติมุมมอง : มุสลิมในแผ่นดินไทย

ISBN 978-616-551-442-2

หลากหลายมิติมุมมอง
มุสลิมในแผ่นดินไทย

ศูนย์ข้อมูลและเอกสาร
ศูนย์ข้อมูลและเอกสาร
ศูนย์ข้อมูลและเอกสาร

ออกแบบปกและรูปเล่ม

สุรีย์ บุญลา

ปีที่พิมพ์

มกราคม 2555

จำนวนที่พิมพ์

1,000 เล่ม

เจ้าของ

ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาคารประชาธิปไตย-ระฟ้าไพฑูริย์ ชั้น 3 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท
แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330
โทรศัพท์ 02-218-7412 โทรสาร 02-218-7412

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ชั้น 14 อาคาร เอส เอ็ม ทาวเวอร์ 979/17-21
ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400
โทรศัพท์ 02-278-8200 โทรสาร 02-298-0476

ดำเนินการพิมพ์โดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศรีบูรณคอมพิวเตอร์-การพิมพ์
338/3-4 จุฬาซอย 40 ถนนพระราม 4 แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330
โทรศัพท์ 02-215-4506, 02-816-2221
โทรสาร 02-611-9043, 02-461-2157

ที่ รล ๐๐๑๐/๒๐๕๘

สำนักราชเลขาธิการ

สวนจิตรลดา กทม. ๑๐๓๐๓

๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๔

เรื่อง พระราชทานพระราชานุญาต

เรียน อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

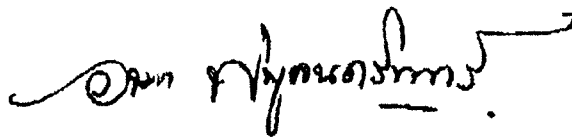
อ้างถึง หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ ศธ ๐๕๑๒/๐๖๘๒๒ ลงวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๕๔

ตามที่มีหนังสือขอให้นำความกราบบังคมทูลสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ขอพระราชทานพระราชานุญาตเชิญพระราชดำรัส ในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดการสัมมนาวิชาการ มุสลิมศึกษา ประจำปี ๒๕๕๓ เรื่อง “มุสลิมในแผ่นดินไทย : บทบาทชาวไทยมุสลิมในการสร้างสรรค์สังคมไทย” ของศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๕๓ เวลา ๐๙.๐๐ น. ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ลงพิมพ์ในสิ่งพิมพ์ทางวิชาการเรื่อง “หลากหลายมิติมุมมอง : มุสลิมในแผ่นดินไทย” ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

พระราชทานพระราชานุญาต

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(คุณหญิงอารยา ทิบุตนครินทร์)

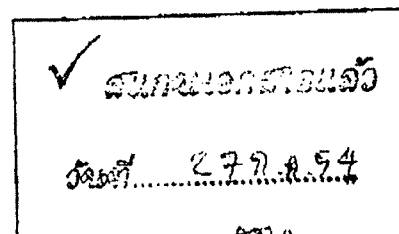
ราชเลขาธิการในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

กองราชเลขาธิการในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

โทร. ๐๒ ๒๘๐ ๑๖๔๐ - ๑ ถึง ๑๓๔, ๑๓๐ และ ๑๐๖

โทรสาร. ๐๒ ๒๘๐ ๑๖๓๙

เว็บไซต์ : www.ohmpps.go.th

คำนำ

สิ่งพิมพ์ทางวิชาการภายใต้ชื่อ “หลากหลายมิติมุมมอง: มุสลิมในแผ่นดินไทย” เป็นผลิตผลต่อเนื่องจากการจัดงานการสัมมนาทางวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2553 เรื่อง “มุสลิมในแผ่นดินไทย: บทบาทชาวไทยมุสลิมในการสร้างสรรค์สังคมไทย” การสัมมนาดังนั้นจัดทำขึ้นโดยพื้นฐานของการตระหนักถึงความสำคัญของภูมิหลังบรรพบุรุษของผู้คนในแผ่นดินไทยที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และศาสนา ซึ่งมีทั้งที่เป็นจีน มอญ อาหรับ เปอร์เซีย และมลายู เป็นต้น นับถือศาสนาพุทธ อิสลาม และคริสต์ กลุ่มชนเหล่านี้ได้มีบทบาทในแผ่นดินไทยอย่างกว้างขวางตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และยังคงจะมีต่อไปในอนาคตด้วย ดังนั้น การเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของกลุ่มชนเหล่านี้ จึงเป็นสิ่งสำคัญและควรทำการร้อยเรียงจัดระบบข้อมูลให้เกิดเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำมาสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน

ในส่วนของมุสลิมที่เป็นกลุ่มพลเมืองไทยที่นับถือศาสนาอิสลามและมีเชื้อสายมาจากหลากหลายชาติพันธุ์นั้น บางกลุ่มก็เป็นท้องถิ่นเดิม แต่บางกลุ่มก็เข้ามาและตั้งถิ่นฐานอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ของแผ่นดินไทยมานาน มุสลิมหลากหลายชาติพันธุ์เหล่านี้ต่างดำเนินชีวิตมีบทบาทและทำคุณประโยชน์ให้กับแผ่นดินไทยในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการทหาร เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้มีปรากฏจากการศึกษาค้นคว้าไว้บ้างแล้ว แต่ก็ยังคงมีช่องว่างให้ต่อเติมอยู่อีกหลายแง่มุม การสัมมนาทางวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2553 เรื่อง “มุสลิมในแผ่นดินไทย: บทบาทชาวไทยมุสลิมในการสร้างสรรค์สังคมไทย” มีเป้าประสงค์จะเปิดพื้นที่การศึกษาให้ได้มีการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลตามกล่าวเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างมุสลิมกับกลุ่มชนอื่นๆ ในสังคมไทย

ที่ผ่านมา ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่องค์ความรู้ทางวิจัยและวิชาการเกี่ยวกับประเด็นสำคัญต่างๆ ของมุสลิมอย่างรอบด้านทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศในลักษณะสหสาขาวิชา ได้จัดการสัมมนาทางวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2553 เรื่อง “มุสลิมในแผ่นดินไทย: บทบาทชาวไทยมุสลิมในการสร้างสรรค์สังคมไทย” ในระหว่างวันที่ 29 กันยายน ถึงวันที่ 2 ตุลาคม 2553 เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้นระหว่างชาวไทยมุสลิมกับชาวไทยพุทธ และชาวไทยศาสนาอื่นๆ ในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ได้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และสิ่งพิมพ์ทางวิชาการ เรื่อง “หลากหลายมิติมุมมอง: มุสลิมในแผ่นดินไทย” นับเป็นดอกผลอันเกิดจากการสัมมนาดังนั้น ซึ่งศูนย์มุสลิมศึกษามุ่งหวังจะให้เป็นที่แหล่งรวมทางความรู้ ประสบการณ์และปัญญาเพื่อให้ผู้สนใจได้อาศัยศึกษาอ้างอิงสืบไป

บทความและสาระสำคัญอื่นๆ ที่ได้นำมาประมวลรวมไว้ในสิ่งพิมพ์เล่มนี้ได้ผ่านการตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขจากผู้ได้เสนองานในการสัมมนา และได้ถูกจัดหมวดหมู่รูปแบบทั้งรูปประกอบอื่นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า

คณะผู้จัดทำจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสิ่งพิมพ์ชุดนี้จะเป็นอีกหนึ่งชุดหมายที่จะช่วย

- 1) ป้องปรามการขยายทัศนคติที่ไม่สร้างสรรค์ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม
- 2) สร้างองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าเกี่ยวกับสังคมมุสลิมในแผ่นดินไทยให้เป็นระบบ และมีมิติที่ลุ่มลึกและกว้างขวางยิ่งขึ้น
- 3) เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมบนพื้นฐานการยอมรับความแตกต่างและการให้เกียรติซึ่งกันและกัน
- 4) ถ่ายทอดภูมิปัญญาของมุสลิมไทยสู่สังคมไทยและสังคมโลกอย่างเป็นรูปธรรม

ท้ายสุด ขอขอบคุณหน่วยงานต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนการจัดงานในครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งเป็นทั้งหน่วยงานผู้สนับสนุนการจัดงานและผู้สนับสนุนการจัดพิมพ์เผยแพร่สิ่งพิมพ์ทางวิชาการชุดนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ชุตินทรานนท์
ผู้อำนวยการสถาบันเอเชียศึกษา

สารบัญ

หน้า

❖ พระราชดำรัสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	ก
❖ คำกราบบังคมทูลของอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์ นายแพทย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล	ค
❖ ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “พระราชกรณียกิจกับมุสลิมในแผ่นดินไทย” ฯพณฯ นายพลเอก สุรเชษฐ์ ชัยวงศ์ อดีตรองนายกรัฐมนตรี	1
❖ Special Lecture “Thailand and the Muslim World: Partnership in Progress” His Excellency Mr. Abhisit Vejjajiva, Prime Minister of the Kingdom of Thailand	7
❖ “เปิดมิติทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ของชาวไทยมุสลิม” “ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยของมุสลิมไทย : มองผ่านสายตระกูล” ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ปิยนดา บุนนาค	25
อาจารย์ สันติ เสือสมิง	42
ชาติพันธุ์มุสลิมไทย: กรณีชาวไทยเชื้อสายมลายู ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วริทธิ์ บารู	52
มุสลิมเชื้อสายอินโด - อิหร่านนิกายชีอะฮ์ในประเทศไทย: อาจารย์ ดร.จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์	66
“จีนมุสลิมในประเทศไทย: ชาติพันธุ์ที่เปลี่ยนแปลง อัตลักษณ์ที่เปลี่ยนไป” ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี	95
ชุมชนบ้านน้ำเขียว จังหวัดตราด: ชุมชนสองศาสนา และแหล่งวัฒนธรรม อาจารย์ ชัยณรงค์ ศรีพงษ์	107
The Thai Muslims and Participation in the Democratic Process Since 1932 Dr. Imtiyaz Yusuf	119

❖ มุสลิมในแผ่นดินไทยกับมิติทางศาสนาและวัฒนธรรม

อภิปรายนำเรื่อง ฮัจญ์จากอดีตสู่ปัจจุบัน

ศาสตราจารย์ ดร.อิมรอน มะลูลีม 141

มัสยิดในแผ่นดินไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาดิศร์ อิศรีส รักษาภณ 152

มุสลิมกับตำรับอาหารไทย

รองศาสตราจารย์ สุกัญญา สุขฉายา 182

อัตลักษณ์ทางภาษาของชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูปาตานี

อาจารย์ ดร.นุรีดา หะยียะโกะ 209

❖ วิทยาศาสตร์ฮาลาลกับการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ปาฐกถา นำ เรื่อง “การประยุกต์วิทยาศาสตร์ฮาลาลเพื่อการยกระดับ

อุตสาหกรรมอาหารฮาลาลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”

อลงกรณ์ พลบุตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ 227

บรรยายพิเศษ เรื่อง “ศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กับงานพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”

รองศาสตราจารย์ ดร.วินัย ตะห์ลัน 231

❖ ก้าวสู่ประเด็นสำคัญของสังคมมุสลิมไทยในปัจจุบันและอนาคต

ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “มุสลิมกับการอยู่ร่วมกันในสังคมโลก”

อาจารย์ วันมูหะมัดนอร์ มะทา อดีตประธานรัฐสภา 239

อภิปรายนำ เรื่อง “ความเปลี่ยนแปลงของสังคมมุสลิมโลกในอนาคต”

ดำรง พุฒตาล อดีตสมาชิกวุฒิสภา 244

อุทราชนนตรี ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลับพลึง คงชนะ 252

❖ เสวนา “มุสลิมกับโครงการพระราชดำริ” 279

❖ เสวนา “เปิดมิติและมุมมองมุสลิมในแผ่นดินไทย: อดีต ปัจจุบันและอนาคต” 288

❖ เสวนา “การศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมมุสลิมไทย” 299

❖ การแสดงศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมบนเวที.....	309
❖ รายนามคณะกรรมการจัดงานสัมมนาทางวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2553.....	317

พระราชดำรัส

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ทรงเปิดการสัมมนาทางวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2553

“มุสลิมในแผ่นดินไทย: บทบาทชาวไทยมุสลิมในการสร้างสรรค์สังคมไทย”

ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันพุธที่ 29 กันยายน 2553

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มาเปิดการสัมมนาทางวิชาการมุสลิมศึกษาประจำปี 2553 “เรื่อง มุสลิมในแผ่นดินไทย: บทบาทชาวไทยมุสลิมในการสร้างสรรค์สังคมไทย” ในวันนี้

การจัดสัมมนาทางวิชาการครั้งนี้ นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากได้นำเสนอมิติอันเป็นภาพลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมที่มีบทบาท และความสำคัญต่อสังคมไทยและสังคมโลก ให้เป็นที่ประจักษ์แจ้งสู่สายตาอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังถ่ายทอดความสัมพันธ์อันดีต่อกันมาอย่างยาวนานระหว่างชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธ

ข้าพเจ้ามีความยินดีกับศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของชาวไทยมุสลิมในแผ่นดินไทย และร่วมมือกันจัดการสัมมนาทางวิชาการในครั้งนี้ขึ้น และยังได้จัดนิทรรศการและนำเสนอศิลปวัฒนธรรมและนาฏศิลป์หลากหลายแขนง ซึ่งล้วนช่วยสร้างการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับชาวไทยมุสลิมในแผ่นดินไทยเป็นอย่างดี อันจะนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการ ตลอดจนอุตสาหกรรมและการพาณิชย์กับชาวมุสลิมในเวทีนานาชาติด้วย

บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้วข้าพเจ้าขอเปิดการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “มุสลิมในแผ่นดินไทย: บทบาทชาวไทยมุสลิมในการสร้างสรรค์สังคมไทย” และขออำนวยการให้การสัมมนาทางวิชาการครั้งนี้ประสบความสำเร็จตามเจตนารมณ์ทุกประการ

คำกราบบังคมทูล

ของอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล

ในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิด

การสัมมนาทางวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2553

“มุสลิมในแผ่นดินไทย: บทบาทชาวไทยมุสลิมในการสร้างสรรค์สังคมไทย”

ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันพุธที่ 29 กันยายน 2553

ขอพระราชทานกราบบังคมทูลทราบบ้างละของพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้า ศาสตราจารย์ นายแพทย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้ที่เฝ้าทูลละอองพระบาท ณ ที่นี้ ต่างรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันล้ำลึกแห่งมหามหาที่ สุดมิได้ที่ได้เฝ้าทูลละอองพระบาทเสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดการสัมมนาทางวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2553 เรื่อง “มุสลิมในแผ่นดินไทย: บทบาทชาวไทยมุสลิมในการสร้างสรรค์สังคมไทย” ซึ่งจัดโดย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในฐานะเสาหลักแห่งแผ่นดินที่มุ่งส่งผ่านข้อมูลความรู้ที่เป็นประเด็นปัญหาสำคัญ ของประเทศชาติสู่สาธารณะอย่างรอบด้านและลุ่มลึก โดยมีศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา เป็น เจ้าภาพหลักดำเนินการ ร่วมกับศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล และเครือข่ายจุฬาฯ นานาชาติ สำนักงาน คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากกรมการ ปกครอง กระทรวงมหาดไทย มูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ มูลนิธิเจมส์ เอช ดับเบิลยู ทอมป์สัน ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) และหน่วยงานภาคเอกชนอื่นๆ

การจัดสัมมนาทางวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2553 ครั้งนี้มีผู้สนใจเข้าร่วมการสัมมนา ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ทูตานุทูตและผู้แทนจากประเทศต่างๆ คณาจารย์ นักวิจัย เจ้าหน้าที่ภาครัฐและ ภาคเอกชน นิสิตนักศึกษา และบุคคลทั่วไป จำนวนประมาณ 500 คน

วัตถุประสงค์ของการจัดสัมมนาเป็นไปเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับชาวไทยมุสลิมบนผืน แผ่นดินไทยในบริบทต่างๆ อย่างครอบคลุมและลุ่มลึก เริ่มตั้งแต่พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ที่มีต่อชาวไทยมุสลิม ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจร่วมสมัยของชาวไทยมุสลิม โดยนำเสนอผ่านการ